

Az alkotói díjak közterhei¹

I. Bevezetés

A MIE keretében immár hagyomány, hogy minden év elején szakosztályülés foglalkozik az adott évben hatályos jogszabályok alapján fizetendő közterhekre vonatkozó szabályozással. Eleinte ezeknek a rendezvényeknek csak a szerzői jogdíjak közterhei voltak a tárgyai, azonban az utóbbi évben bekövetkezett jogszabályváltozások szükségessé teszik, hogy az iparjogvédelmi kifizetésekről is szó essen. A kialakítandó álláspontok kifejtése előtt hangsúlyozni kell a feltétlenül szükséges óvatosságot. Ennek az az indoka, hogy a különböző közterheket előíró jogszabályok alkotói absztrakt szemlélettel fogalmazzák meg a normákat, vagyis rendszerint eltérő szempontjaik miatt nincsenek tekintettel a szellemi alkotások értékesítésének sajátosságaira. Ugyanakkor azonban e jellegzetességek gyakran azzal járnak, hogy az a szerződés, amelynek alapján a közteher alá eső kifizetés történik, jó esetben csak „túlsordul” a közterhet előíró jogszabály tartalmán, rossz esetben szinte egyáltalán nem lehet eldönteni, hogy az adó- vagy járulékszabály az adott esetre egyáltalán alkalmazandó, illetve alkalmazható-e. Ez sokszor vezet eseti állásfoglalás kéréséhez, amelynek eredményeként — ahogy ezt az állásfoglalások is tartalmazzák — tulajdonképpen még az egyedi ügyben eljáró adóhatóságot sem kötő álláspontot közöl az állásfoglalást kiadó országos hatóság. Jogerős bírósági döntés pedig érthetően, az esetek csekély számára és az egyéb ügyekhez képest elhanyagolható(?) nemzetgazdasági jelentőségére figyelemmel alig-alig áll rendelkezésre.

Minden kétséget kizáróan igaz az, hogy a jogi részletek senkit sem érdekelnek.² Márpedig arról, hogy egy szerződés megkötése, a pénzbeli ellenszolgáltatás teljesítése milyen adókövetkezményekkel jár, sajnos, csak a részletekbe való mély lemerülés után lehet állást foglalni. Gondolni kell azonban azokra, akiket csak az esetleges eredmény érdekel. Álljon itt ezért az alábbi „vezetői összefoglaló”:

Az alkotói díjak után általában nem kell ÁFÁ-t fizetni, de szigorúan véve az alkotó minden kifizetett díjról szabályszerű számlát lenne köteles kibocsátani.

Az alkotói díjak a személyi jövedelemadó szempontjából önálló tevékenységből származó bevételnek számítanak. A feltalálókat, szerzőket és előadókat (előadóművészeket) megilleti a szellemi tevékenység adókedvezménye, amely azonban örökösöknek nem jár.

Ha az alkotói díjat alkotás elkészítéséért fizetik, a díjat társadalombiztosítási járulékok terhelik. Ha a díj valamely vagyoni (felhasználási, szabadalmi, hasznosítási) jog ellenértéke, a díj után a kifizetőnek 11% egészségügyi hozzájárulást kell fizetnie.

II. Szakmai kiindulópontok

Az alább található fejtegetések kizárólag olyan eseteket vizsgálnak, amelyekben a kifizetés (díj) címzettje az alkotó (szerző, illetve feltaláló) magánszemély e minőségében, vagyis kizárjuk az elemzésből azokat a pénzbeli ellenszolgáltatásokat, amelyeket a magánszemély valamely gazdasági társaság tagjaként, vagy egyéni vállalkozóként, vagy bármely hierarchikus (munkaviszonyban vagy munkavégzésre irányuló egyéb, a munkaadó és a munkavállaló alá-fölérendeltségével együtt járó) jogviszonyban kap szellemi alkotással hasznosítása fejében, az a szolgáltatás, amelyért a magánszemély a díjat kapja, lehet valamely szerzői jogi védelem alá eső mű, vagy iparjogvédelmi oltalom tárgyát képező találmány/minta/topográfia, egyéb, a Ptk. által védett szellemi alkotás, vagy know-how (Ptk. 86. § (3) és (4) bekezdés) elkészítése, valamint a felhasználásokkal kapcsolatos vagyoni jogok átruházása, vagy felhasználási, illetve hasznosítási jog engedése, függetlenül attól, hogy a jogátruházás, illetve felhasználási/hasznosítási jog átszállása szerződésen, vagy törvény rendelkezésén alapul-e. Ha e szolgáltatásokat a díjazás szempontjából részletesebben is meg kívánjuk határozni, ide tartoznak:

— a „megírási” jellegű díjak a szerzői jog, valamint az alkotás (know-how) létrehozásában való alkotó jellegű közreműködésért fizetett díjak az iparjogvédelem körében (ez utóbbiak egyáltalán nem tipikusak az utóbbi évek iparjogvédelmi jogalkotásainak tükrében³).

— a már kész művek valamely felhasználási jogának átengedése fejében kapott díjak⁴ (a szerzői jog a hatályos 1969: III. tv. (Sztj) alapján nem ruházható át, és a művek értékesítése a szolgálati művek és a filmalkotások kivételével kizárólag felhasználási szerződések kötése útján történhet⁵).

— az iparjogvédelem körében a vagyoni jogok átruházás fejében, valamint licencia és találmányi (használati minta, ipari minta, topográfia) díjazási szerződések alapján járó díjak.

— A szerzői jog körében a felhasználási szerződés elnevezésű jogügylet a gyakorlatban sokszor két jogviszony halmaza: ha a felhasználás tárgya (a mű) még nincs meg, akkor magában foglalja a mű elkészítésére irányuló „megbízást”, és egyben meghatározott felhasználási módokra felhasználási engedélyt is ad a felhasználónak, tehát egy okiratban található egy megbízási, bizonyos esetekben vállalkozási és egy licencia elemeket tartalmazó szerződés. Ha a szerződés már elkészített műre vonatkozik, csak licencia-jelleget hordoz. Ha pedig az elkészítendő műre irányuló szerződésből hiányzik a felhasználási jog engedése, egyszerű megbízással/vállalkozással állunk szemben, és a megbízó/megrendelő nem szerez jogot a mű felhasználására.

III. Általános forgalmi adó

1. Az első szembeötlő kérdés az, hogy a magánszemély alkotók tekinthetők-e az ÁFA alanyának? Az ÁFA-törvény⁶ alapján adóalany az a természetes személy, aki jogképes (a szerző átfogalmazása), és saját nevében gazdasági tevékenységet végez, tekintet nélkül annak céljára és eredményére. Ha tehát az alkotó II. pontban felsorolt szolgáltatásainak nyújtása gazdasági tevékenységnek minősül, a természetes személy alkotó alanya az ÁFA-nak. A természetes személyek ÁFA-alanyiségával kapcsolatban egy APEH iránymutatás⁷ kimondta, hogy a nem ÁFA-alany magánszemélyek lakásértékesítése nem ÁFA-köteles még akkor sem, ha egyébként a lakásértékesítés mint szolgáltatás tárgyát tekintve az ÁFA-törvény hatálya alá tartozik.

Az iránymutatás minden kétséget kizáróan fogalmaz: „ezért a nem ÁFA-adóalany magánszemélyek lakásforgalmának viszonylatában az ÁFA felszámítása, fizetése szóba sem jöhet, még az első tulajdonváltás alkalmával sem. Ebből az következik, hogy a magánszemélyek e szolgáltatásnyújtása csak akkor esne az ÁFA törvény hatálya alá, ha a magánszemély — saját döntésével — a lakás(ok) értékesítésének gazdasági tevékenységként történő végzése céljából — bejelentkezik az ÁFA-körbe. Az adójog körében nem merünk a polgári jogban elfogadott, analógia útján történő jogalkalmazásra hivatkozni, különösen azért, mert jogforrásnak nem tekinthető iránymutatásról van szó. Mindazonáltal meg kell jegyezni, hogy jelentősen egyszerűsíteni, és főként életszerűbbé tenni az alkotói díjak ÁFA megítélését, ha csak az ÁFA-körbe bejelentkezett alkotók esetében lehetne ÁFA-alanyiságról beszélni.

2. Merészség híján azt elfogadva kiindulásként, hogy a magánszemélyek is lehetnek ÁFA-alanyok, meg kell vizsgálni, hogy az alkotók szolgáltatásnyújtására kiterjed-e az ÁFA-törvény hatálya. Az ÁFA-törvény alapján⁸ szolgáltatásnyújtásnak minősül a jogok és más immateriális javak átengedése. Ebből a megfogalmazásból pedig az következik, hogy abban az esetben, ha az alkotó személyesen tevékenységet nem is lát el, csupán felhasználási vagy hasznosítási jogot enged a felhasználónak, illetve hasznosítónak, illetve vagyoni jogait átruházza, a törvényt alkalmazni kell. Ha kétség merülne fel abban, hogy ez az állítás igaz-e abban az esetben is, ha az alkotó díjazását jogszabály írja elő, az ÁFA-törvény ebben is „megnyugtató” eligazítást nyújt.⁹ Eszerint ugyanis nemcsak a felek akaratnyilatkozatán alapulhat szolgáltatásnyújtása, hanem jogszabály rendelkezésén is. Tehát ha a szerzői mű, vagy a szolgáltatási, vagy alkalmazotti találmány/minta/topográfia szerzőjének az alkalmazandó törvény alapján jár díj, a díjazásra az ÁFA-törvényt kell alkalmazni. Így juthatunk el ahhoz, hogy az ÁFA szempontjából a szerzői jogban felhasználási szerződés nélkül is fennálló díjigények is a jogosultak szolgáltatásainak tekintendők.¹⁰

3. Az előző bekezdés állításai azonban csak akkor igazak, ha az alkotó szolgáltatását gazdasági tevékenység folytatása keretében nyújtja. Ami a gazdasági tevékenység meghatározását illeti, igencsak átfogónak mondható az ÁFA-törvény fogalom meghatározása. A gazdasági tevékenység fogalmi ismérvei a következők:¹¹ bevétel elérésére érdekében, rendszeresen, vagy üzletszerűen végzett tevékenység. E fogalomból az első elem nem okoz értelmezési zavart. Sokkal inkább kétségeket ébreszthet, hogy vajon mit jelent az olyan üzletszerűség, amely nem rendszeres, és fordítva, lehet-e rendszeresen bevételszerzésre irányuló tevékenységet folytatni üzletszerűség nélkül. Az első kérdésre, vagyis a nem rendszeresen folytatott tevékenység üzletszerűségének meghatározására nehezen lehet választ találni. Egy eseti állásfoglalásban a PM Forgalmiadó Főosztálya azt az álláspontot fejtette ki, hogy „az üzletszerű bevételszerzés annyiban jelent többet a rendszeres bevételszerzésnél, hogy feltételezi a nyereségre, hasznosításra való törekvést, továbbá ezen minősítés inkább jogi személy adóalanyra alkalmazandó. Mind a rendszeresség, mind az üzletszerűség feltételez tehát bizonyos fokú állandóságot, ismétlődést, folytonosságot”.¹² A rendszeres, de nem üzletszerű bevételszerző tevékenységek közé minden bizonnyal az egyéb jogszabályok szempontjából fogalmilag „non-profit” szervezetek bevételszerző tevékenységei tartoznak, pl. a közös jogkezelő egyesületek „jogdíjbeszedő”, jogérvényesítő feladatainak ellátása.¹³ A magánszemélyek körébe témánk szempontjából olyan esetek tartoznak ide, amikor az alkotó vagy az alkotó jogutóda (örököse) rendszeresen?, üzletszerűen? felhasználási/hasznosítási szerződéseket köt, vagy szerződés-kötés híján is rendszeresen, legalábbis több alkalommal részeseül díjban, pl. szerző, illetve szerzői jogutód esetében közös jogkezelés útján, iparjogvédelmi alkotó esetében díjazási szerződés alapján. Összefoglalva tehát az ÁFA-törvény szerinti gazdasági tevékenységet lehet folytatni akár nyereségre törekvés nélkül (rendszeresen), akár nyereség elérésének célzatával (üzletszerűen, de nem rendszeresen).

Meg kell jegyezni, hogy különösen feszítő az ÁFA-törvény gazdasági tevékenység fogalma és az életszerű felfogás közötti különbség olyan esetekben, amikor a díjat a szerzőnek, vagy jogutódjának közös jogkezelő szervezet fizeti ki. Ekkor ugyanis a felhasználóval a szerzői jogosult felhasználónak nyújtandó szolgáltatását „közvetítő” közös jogkezelő szervezet köt szerződést a saját nevében.¹⁴ Közös jogkezelő szervezet csak egyesület lehet.¹⁵ Egyesületet gazdasági tevékenység céljára nem lehet alapítani. Ezt tiltja az egyesületekről szóló 1989. évi II. törvény.¹⁶ Ebből következően olyan szervezetek végeznek ÁFA szempontból gazdasági tevékenységet, amelyek státus törvényük szerint ilyen tevékenység ellátására nem hozhatók létre. Emellett a közös jogkezelési jogdíjban részesülő jogosultak, különösen a szerzői jogok örökösének „üzletszerű”, illetve „rendszeres” bevétel-„szerzése” nem tőlük függ. Ez függvénye egyrészt azon független felhasználói döntéseknek, amelyek alapján az illető jogosultak műveit, előadásait használják fel, másrészt pedig annak, hogy ez a felhasználás az irányadó jogdíjfelosztási szabályok szerint eléri-e azt a mértéket, amelynek alapján a közös jogkezelő szervezet jogdíjat köteles fizetni a jogosultnak. Emiatt sokkal inkább lehetne eseti és nem rendszeres, de semmi esetre sem üzletszerű bevételszerzésnek tekinteni a közös jogkezelő szervezetek jogosultaknak történő jogdíjkifizetéseit. A mindennapok gyakorlatában egyébként nem tekintik az ÁFA hatálya alá tartozónak az akár rendszeresen tudományos publikációkat megjelentető szerzők, vagy a különböző minisztériumok, vagy országos hatáskörű szervek rendszeresen szakmai cikkeket író és előadásokat tartó szakembereinek alkotói tevékenységét sem, holott formálisan e szolgáltatások is az ÁFA e területen túl szélesan megvont határain belülre kerülnek. Ugyanígy kellene megítélni a közös jogkezeléssel érintett alkotókat is. Mint ezt az alábbiak remélhetőleg igazolják, e szemléletváltásnak nem lenne semmiféle adókövetkezménye, csupán egy fölöslegesnek tűnő, és csak az ÁFA szempontú megközelítésből adódó adminisztratív kötelezettségtől szabadítaná meg az alkotókat.

4. Kell-e ÁFA-t fizetni az immáron jobb híján ÁFA-alanynak tekintendő alkotóknak fizetett díjak után? Fő szabály szerint nem. Az ÁFA-törvény szerint¹⁷ az eredeti természetes személy alkotók, és ugyancsak természetes személy örökösök¹⁸ szellemi alkotásaik értékesítése körében nyújtott szolgáltatásaik tekintetében mentesek az ÁFA alól, hacsak nem választják az adófizetési kötelezettséget, az ún. ÁFA-körbe történő bejelentkezést. Vagyis a magánszemély alkotók és örökösök ÁFA-alanyok, alkotói szolgáltatásaik nyújtása az ÁFA hatálya alá tartozik, de általában ÁFA-t fizetni az alkotói díjak után nem kell. Azon el lehet gondolkozni, hogy ez az adómentesség alanyi, vagy tárgyi jellegű-e.¹⁹ Mind a tárgyi, mind az alanyi ÁFA-mentességről az ÁFA-törvény más-más szabályai rendelkeznek. Mivel a szóban forgó mentesség csak bizonyos adóalanyokat, és csak bizonyos szellemialkotás-értékesítések tekintetében illet meg, vegyes, és az ÁFA-körbe való bejelentkezés lehetősége miatt feltételes mentességről van szó.

Bonyolíthatja a helyzetet, hogy az ÁFA-körbe bejelentkezett alkotó élhet az alanyi adómentesség választásának jogával, ha bevétele nem haladja meg az adóévre a 2 000 000-Ft-ot. Eszerint a magánszemély alkotók ÁFA szempontjából a következő csoportokba tartozhatnak:

- ÁFA-mentesek az ÁFA-törvény alapján,
- ÁFA-körbe bejelentkezettek, és díjuk után ezért ÁFA-t kell fizetni. (Itt külön hangsúlyozni kell, hogy nem azokról az alkotókról van szó, akik szellemi alkotásaikat egyéni vállalkozás keretében értékesítik, mert az egyéni vállalkozókra eleve nem vonatkozik a magánszemélyeket megillető ÁFA-mentesség, tehát az ÁFA-körbe való bejelentkezés választási joga sem. Hogy az ÁFA-kulcs 12%, vagy 25%-e, attól függ, hogy milyen szolgáltatást nyújt az alkotó. Általában 12%-os kulccsal adóznak az alkotói szolgáltatások.)

• ÁFA-körbe bejelentkezettek, és ezen belül alanyi ÁFA-mentességgel élők, tehát díjuk után ekkor sem kell ÁFA-t fizetni.

Az alkotók túlnyomó többsége minden bizonnyal — jogszerűen — ÁFA-mentesen kapja díjait. Ide kívánkoznának egy olyan felmérés adatai, amelyek azt mutatnák, hogy azok az alkotók, akik általában számottevő bevételt érnek el, rendszerint ÁFA-körbe bejelentkezteként, vagy tipikusan inkább egyéni vállalkozókként, vagy gazdasági társaság keretében nyújtják szolgáltatásaikat. E felmérést elvégezni nem áll módunkban, de erősen valószínűsíthető, hogy a jelentősebb bevétel elérése indokolt költségekkel jár. E költségekben foglalt ÁFA-ra pedig csak akkor gyakorolható az ÁFA-levonási jog, ha az alkotó legalábbis az ÁFA-körbe bejelentkezik.

5. Mire való az egész „ÁFA-fejtegetés”, ha amúgy sem kell az esetek legnagyobb részében ÁFA-t fizetni az alkotói díjak után? Az ÁFA-törvény szerint az adóalany köteles a teljesített szolgáltatás nyújtásáról számlát, vagy egyszerűsített számlát kibocsátani.²⁰ Ha tehát az alkotók ÁFA-alanyok, és szolgáltatásuk az ÁFA hatálya alá tartozik, akkor is számlát kell kibocsátaniuk, ha egyébként a kapott díj mentes az ÁFA alól. Ezt alátámasztja az ÁFA-törvény idevágó rendelkezése, amely kimondja, hogy abban az esetben, ha az adóalany mentes az adó alól, számláján, vagy egyszerűsített számláján a „mentes az adó alól” szöveget köteles feltüntetni.²¹ Számlát, illetve egyszerűsített számlát az alkotó csak akkor tud kibocsátani, ha rendelkezik adóigazgatási azonosító számmal, röviden: adószámmal. Ez világosan kitűnik az ÁFA-törvény számláról, illetve egyszerűsített számláról szóló fogalom-meghatározásából.²² Ez az adószám nem azonos a magánszemély adóazonosító jelével. Az adózás rendjéről szóló törvény világosan fogalmaz: „adóköteles tevékenységet csak adószámmal rendelkező adózó folytathat²³.” Ebből tehát az következik, hogy az alkotóknak be kellene jelentkezniük az adóhatóságnál csupán abból a célból, hogy szabályszerű bizonylatot bocsáthassanak ki az egyébként ÁFA-mentes díjról. Ezt általában nem teszik az alkotók, nem is tudnak erről a kötelezettségről. E felesleges és értelmetlen teher alól csak abban az esetben szabadítja fel az ÁFA-törvény az alkotókat, ha díjukat készpénzben, vagy készpénz helyettesítő eszköz alkalmazásával fizetik ki. Ekkor ugyanis elegendő az egyszerűsített számla, amelyet csak kérsre kell kibocsátani, hiszen a készpénz felvételét más bizonylat is megfelelően bizonyítja. A kifizető ezért készpénzfizetés esetén nyilvánvalóan sohasem kéri a magánszemélytől az egyszerűsített számlát. Ez tehát arra készítetné a más pénzügyi szabályokkal a készpénzkimélő fizetési módok alkalmazására ösztönzött kifizetőket, hogy az alkotók díjait ne átutalás útján, hanem az elavult, kockázatos, mindkét félnek kényelmetlen, bár valószínűleg olcsóbb házipénztári kifizetés útján fizessék ki.

6. A furcsa helyzetből elég egyszerűen lehetne kiutat találni. Csupán a természetes személy alkotókat és örököseiket kellene — törvénymódosítással — mentesíteni a számla kibocsátásának kötelezettsége alól. Ha e mentesítés csak az ÁFA-törvény 30. § (2) bekezdésében meghatározott esetekre terjedne ki (itt szerepel a fent említett „vegyes” ÁFA-mentesség), akkor csak az ÁFA-körbe saját választásuknál fogva bejelentkezett alkotók lennének kötelesek számlát kibocsátani. A javaslat ellen az szólhat, hogy látszólag indokolatlan pozitív megkülönböztetést, kivételt jelent a szellemi tevékenységet végzők számára. Ha azonban megvizsgáljuk a javaslat tényleges tartalmát, kirajzolódik, hogy nincs szó indokolatlan, az adószabályok logikai egységét szükségtelenül megtörő kivételről. Ezt az alábbi érvek támasztják alá:

— a kivétel, az ÁFA-val kapcsolatos európai közösségi szabályokkal, és jó néhány EK tagállam nemzeti adószabályával összhangban²⁴ már most is tartalmazza a törvény, elismerve a „vegyes”, választható adómentességet,

— e kivétel nem indokolatlan, hanem adójogi („ÁFA”) tükörképe a szellemi alkotómunka Magyarországot kötelező nemzetközi egyezményben²⁵ is elismert sajátosságának, amely abban áll, hogy emberi jog a szellemi alkotó munka, az állam kötelezettsége az alkotás eredményeinek jogi védelme, és a védett alkotás értéke-

sítésének joga az alkotó embert nem vállalkozói, hanem természetes személyi minőségében illeti meg.

— az elismert sajátosság szabályozásának logikája törik meg azáltal, hogy az adómentes, és nem gazdálkodói minőségben történő szolgáltatás nyújtásáról számlát kell kiállítani.

— a számla a szóban forgó esetben fölösleges bizonylat. A kifizető egyébként is köteles a magánszemélyeknek történő kifizetésről könnyen ellenőrizhető nyilvántartást vezetni, és megfelelő bizonylatot kiállítani, továbbá a személyi jövedelemadó törvény és az adózás rendjéről szóló törvény szabályai szerint igazolást adni a magánszemélynek a teljesített kifizetésekről és a levont Szja előlegekről.

— a javaslat az adóbevétel csökkentését nem eredményezi, hiszen amúgy is csak az adómentes esetekre vonatkozna az adminisztratív könnyítés.

— a javaslat elfogadása áttételesen a kultúra pénzbe nem kerülő támogatását is jelentené. A nagy „honor-”, tehát szerzői és előadói jogdíj kifizető szervezetek (rádió-televízió szervezetek, színházak, kiadók, filmgyártók, műsoros előadásokat szervezők, tudományos intézetek stb.) megszabadulnának attól a tehertől, hogy alkotók jogdíjait vagy szabálytalanul fizessék ki, vagy visszatartsák mindaddig, amíg a jogosultak nem bocsátanak ki számlát.

IV. Személyi jövedelemadó (Szja)

1. Az Szja azért került napirendre, mert egy törvénymódosítás félreértésekre adhat alapot. A módosítás az egyéb jövedelem fogalmát érinti, és témánkhoz vágó része úgy szól, hogy „egyéb jövedelem — ha törvény másként nem rendelkezik — a jog ...átruházása, ...gyakorlásának átengedése ellenében kapott bevételnek a jog megszerzésére fordított vagyoni értéket meghaladó része.”²⁶ Ebből arra a következtetésre lehetne jutni, hogy az iparjogvédelmi jogátruházások fejében kapott, illetve a szerzői jogi és iparjogvédelmi felhasználási/hasznosítási és találmányi díjak az egyéb jövedelem körébe tartoznak. Ez a következtetés azonban helytelen lenne több okból is. Egyrészt nincs szó a normában hasznosítási, vagy találmányi díjról, illetve szerzői jogdíjról, csupán általában jogátruházás, vagy jog gyakorlásának átengedése fejében járó díjról. A felsorolt díjakat nem jogátruházás, vagy jog gyakorlásának átengedése fejében kapják az alkotók. A szerzői jogban a díjak felhasználási engedély adása fejében, vagy önálló díjigény jogcímén, az iparjogvédelem területén pedig a szolgálati/alkalmazotti találmány/minta/topográfia alkotójának a törvény rendelkezése erejénél fogva díjazási szerződés, vagy hasznosítási szerződés alapján járnak. A vizsgált esetek közül csak az tartozhatna esetleg a szabály hatálya alá, amikor magánszemély iparjogvédelmi alkotó szabadalmára/mintájára/topográfiájára, egyéb szellemi alkotására, know-how-jára vonatkozó vagyoni jogai teljes átruházása fejében díjat kap. Még ez is kizárt, mert az adójogi szabály megfogalmazása, nyelvtani értelmezése arra utal, hogy a jogalkotó nem az alkotói díjakat kívánta egyéb jövedelemnek minősíteni. Ezt támasztja alá a

1. „ha a törvény másként nem rendelkezik” fordulat, és az a szabály, amely szerint

2. csak a bevételnek a jog megszerzésére fordított összeget meghaladó része az adóköteles jövedelem.

Az első érv folytatása, hogy a törvény tartalmaz speciális rendelkezést egyrészt a hierarchikus (pl. munka-) jogviszonyon kívül szerzett jövedelmekre, ezek az ún. önálló tevékenységből eredő jövedelmek.²⁷ Ezen belül további kivételes szabály vonatkozik a tevékenységi adókedvezmények között az alább tárgyalandó szellemi tevékenységekre.²⁸

A második érv arra enged következtetni, hogy csak olyan tényállásokat gondolt a jogalkotó egyéb jövedelemként adóztatni, amikor az adóalany megszerzett valamely vagyoni értékkel rendelkező jogot, majd azt (értékkülönbözettel) átruházta, gyakorlását átengedi stb. A szerzői jog és az iparjogvédelem területén a magánszemély jogosult alkotáshoz kapcsolódó vagyoni jogai az alkotás létrehozásával keletkeznek, azokat az alkotó az Szja-törvény értelmében nem szerzi meg.

Összefoglalva tehát az önálló tevékenység jövedelme, és ezen belül a szellemi tevékenységből származó jövedelem meghatározása „lex specialis” az egyéb jövedelmek között szabályozott jogátruházáshoz, és joggyakorlás átengedéséhez képest.

7. Noha e ponton nem változott az Szja-törvény, érdemes megvizsgálni a szellemi tevékenységből eredő jövedelmekre vonatkozó ún. tevékenységi adókedvezmény szabályait. A törvény szerint szellemi tevékenységet folytató magánszemély az, aki eredeti jogosultként olyan önálló, de nem egyéni vállalkozói tevékenységből származó jövedelmet ér el, amelynek eredményeként a találmányok szabadalmi oltalmáról szóló törvény szerint szabadalmi oltalom tárgya, valamint szerzői jogi védelem alá tartozó alkotás jön létre, vagy egyébként a szerzői jogról szóló törvény védelemben részesíti.²⁹ A törvény indokolása enyhén szólva semmit nem mond a rendelkezés értelmezéséről. Érdemes az indokolás ellenpéldájaként idézni: „A szellemi tevékenységből származó jövedelem esetén annak 25 százaléka, de legfeljebb 50 ezer forint vonható le az adóból”.³⁰ Nem találtunk olyan publikált bírói döntést, amely a hatályos Szja-törvény szellemi tevékenységre vonatkozó kedvezményével foglalkozott volna. Sokkal inkább segíthet egy friss, 1998-ból származó APEH-iránymutatás³¹, amely kimondja, hogy a vagyoni jogok átengedése fejében kapott díjak is a kedvezmény hatálya alá esnek. Erre az iránymutatásra többek között azért is lehetett szükség, mert a hivatkozott szabály szövegéből azt a következtetést is le lehetne vonni nyelvtani értelmezés útján, hogy csak az alkotások létrehozására irányuló tevékenység ellenszolgáltatása fejében fizetett díj részesül a szellemi tevékenység kedvezményében.

3. Így tehát meg lehet állapítani, hogy a természetes személy eredeti jogosult szerzők, előadók (előadóművészek) és feltalálók e cikkben vizsgált díjaira (II. pont) vonatkozik a tevékenységi kedvezmény. Erre utal az, hogy az idézett törvényi rendelkezés szabadalmi oltalomról, valamint a szerzői jogi törvény által védelemben részesített „tevékenységekről” szól. Az örökösök esetében a helyzet világos: önálló tevékenységből származó jövedelemnek kell tekinteni a nekik fizetett alkotói díjakat, azonban a szellemi tevékenység kedvezménye őket nem illeti meg, mert nem „eredeti jogosultak”. Hogyan ítélendő meg azonban az eredeti jogosult használatiminta-feltalálók, és ipariminta-, topográfiaszerzők,³² egyéb szellemi alkotásokat alkotók, know-how-szerzők díjai? Ha abból indulunk ki, hogy az állam alkotmányos joga az adókedvezmények nyújtása, és határainak megvonása, akkor a kérdésre csak olyan válasz adható, hogy az említett alkotói kör díjaira a szellemi tevékenység kedvezménye nem vonatkozik. Ha viszont azt tekintjük, hogy az előző jegyzetben idézett utaló szabályok kifejezetten egyenlőségelet húznak a szabadalmazható találmányok feltalálói és az említett alkotók közé, akkor indokolatlan a különböző jogi oltalomban részesülő alkotások szerzői között az adókedvezmény szempontjából különbséget tenni. Csak arra gondolhatunk, hogy a jogalkotó kifejejtette az adókedvezmény szabályából az említett szerzői kört.

V. Társadalombiztosítási járulékok (Tbj) és egészségügyi hozzájárulás (Eho)

1. Több évre visszanyúló története van a „járulékalap bővítése” címszó alatt összefoglalható, állami bevétel növelésére irányuló törekvéseknek, amelyek az alkotói

díjak esetében is azt célozták, hogy a lehető legszűkebbre lehessen vonni a járulék alól mentes személyi „kifizetéseket”.³³

2. A ma hatályos járulékszabályok kifejezetten kitérnek a szerzői jogi felhasználási szerződésekre, azonban sohasem foglalkoztak kifejezetten az iparjogvédelmi alkotói díjakkal, ma sem tartalmaznak ilyen tárgyú rendelkezést.³⁴ Ennek az az eredménye, hogy 1997. december 13-tól kezdve:

— a szerzői művek elkészítésére, előadás tartására irányuló (megbízási, vagy vállalkozási jellegű) szerződésekben meghatározott, valamint a felhasználási jogot is engedő, tehát nemcsak mű elkészítésére, illetve előadás tartására irányuló felhasználási szerződésekben a személyes közreműködés fejében járó díj egy bizonyos összeghatár felett alapja a társadalombiztosítási járulékoknak. Ez az összeghatár napi 225 Ft, amely az 1999. évre érvényes havi minimálbér, azaz 22 500 Ft 30%-ának az 1/30-ad része.³⁵ Az egy naptári napra jutó összeget pedig úgy lehet meghatározni, hogy a személyes közreműködés (elkészítés) díját elosztjuk a felhasználási szerződés megkötésétől a mű elfogadásáig eltelt időtartam napjainak számával.³⁶ Előadások tartásáért (előadóművészi teljesítmény fejében) fizetett díj összegét előadásonként legfeljebb héttel lehet osztani, mert a jogalkotó csupán 7 napot ismer el az előadó(művészek) egy előadásra eső biztosítási időszakának.³⁷

— az iparjogvédelmi szerződések esetében pedig a díjazási, jogátruházási és licencia szerződések alapján kapott díjak nem képeznek járulékalapot, az iparjogvédelmi alkotókkal személyes közreműködésre (iparjogvédelmi oltalom alá eső alkotás elkészítésére) kötött szerződések alapján fizetett díjak pedig megbízási, vagy vállalkozási jogviszonyban személyesen munkát végző személynek történő kifizetésnek minősülnek.³⁸ és az előző pont szerinti értékhatár felett utánuk járulékot kell fizetni. A különbség csak annyi, hogy az értékhatár számításánál a szerződés alapján folytatott tevékenység időtartama, illetve a szerződéstől a teljesítéséig, vagy teljesítés hiányában megszűnéséig eltelt időtartam napjainak számával kell elosztani a kifizetett díj összegét.^{39, 40}

— mindegyik esetben díjnak az ún. járulékalapot képező jövedelem, más szóval az Szja-előleg alapja tekintendő.

3. A 2. alatt írt, nem egyszerű jogtechnikai megoldásnak az az oka, hogy az Alkotmánybíróság több alkalommal is úgy döntött, hogy társadalombiztosítási járuléknak a biztosítási elem meglétének kötelező volta miatt csak személyes közreműködéssel érdemi, szoros kapcsolatot mutató kifizetések esetében van helye. Az ún. tőkejövedelmek, és az ezzel egy tekintet alá eső vagyoni értékű (pl. felhasználási, hasznosítási) jogok fejében fizetett ellenszolgáltatások esetében teljesen hiányzik a biztosítási jelleg, ezért e jövedelmekre nem lehet alkotmányos keretek között járulékot megállapítani.⁴¹

4. Az alkotmánybírósági útmutatásokból nyilvánvalóvá vált, hogy a felhasználási, hasznosítási jogok átengedése, vagy a teljes jogátruházás fejében fizetett díjak, és nem utolsósorban a tőke jövedelmek nem tartozhatnak a TB-járulékok alapjába. Így több legyet ütött egy csapásra a jogalkotó, mikor bevezette a százalékos mértékű Eho-t.⁴²

Az Eho neve kissé megtévesztő. Nem társadalombiztosítási járulék, hanem „százalékosan meghatározott, adó jellegű fizetési kötelezettség.”⁴³ Így aztán a biztosítási elem meglétét nem lehet számon kérni a jogalkotótól. Az Eho fejében nem jár társadalombiztosítási szolgáltatás,⁴⁴ bevezetésének célja „...a szolidaritási elv alapján az egészségügyi szolgáltatásokra jogosultak ellátásai pénzügyi fedezetének biztosítása és az arányos közteherviselés elvének érvényesítése”.⁴⁵

Az alkotói díjak közül a hozzájárulás terhel minden olyan, belföldi illetőségű magánszemélynek kifizetett jövedelmet, amelyet az Szja-előleg megállapításánál figyelembe kell venni, és amely nem tartozik a társadalombiztosítási szabályok szerinti járulék alapjához.⁴⁶ Az Eho mértéke az alapját képező jövedelem 11%-a, és az a

kifizetőt, felhasználót, hasznosítót terheli, tehát nem levonni kell a kifizetett díjból, hanem azt az Szja-előleg alapjából kell kiszámítani, és arra „rá kell tenni”.

Az Eho vonatkozik tehát:

— a felhasználási jogok átengedése fejében (a Tbjvr. zavaros, a szakkifejezéseket a megtévesztésig összekeverő megfogalmazásában „a vagyoni jog felhasználásának ellenértékeként”⁴⁷), valamint az Szjt-ben szabályozott önálló jogdíjigények alapján⁴⁸ a szerzőknek, örökösöknek, és előadókknak (előadóművészeknek) fizetett szerzői jogdíjakra,

— a szolgálati és alkalmazotti találmányok és használati minták feltalálóiinak, ipari minták és topográfiák szerzőinek díjazási illetve hasznosítási szerződés alapján fizetett találmányi/szerzői díjakra,

— a magánszemély szabadalmásoknak, továbbá használati és ipari minta, valamint topográfia oltalom jogosultjainak hasznosítás, vagy a vagyoni jogok átruházása fejében fizetett díjakra,

— a Ptk 86. § (3) illetve (4) bekezdésének hatálya alá eső, külön törvényben nem nevesített szellemi alkotás, vagy vagyoni értékű, közkincsnek nem minősülő műszaki, gazdasági, szervezési ismeret (know-how) hasznosításának, vagy teljes jogátruházás esetén az „immateriális” jószágra vonatkozó teljes vagyoni jog fejében a jogosult magánszemélynek fizetett díjra,

— valamennyi említett alkotónak a személyes (alkotó) tevékenység fejében fizetett, a napi 225 Ft összeghatárt el nem érő díjra (l. a 2. pontot).

4. Az Ehotv. nemcsak a százalékos, hanem az ún. tételes, 1999-ben havi 3600-Ft-ra, egy naptári napra számítva 120 Ft-ra rúgó Eho-ról is rendelkezik.⁴⁹ A tételes Eho nem új jogintézmény, azt az 1996. évi LXXXVIII. törvény vezette be.⁵⁰ Csak azért kell erre kitérni, mert egyrészt enyhén szólva érdekes jogalkotási fejleménnyel jár, másrészt meggyőződésünk szerint jogalkotói felelősség miatt hibásak a tételes Eho módosult szabályai.

Mielőtt rátérnénk az elemzésre, le kell szögezni, hogy az iparjogvédelmi, fentebb már részletezett, nem az alkotói személyes közreműködés, hanem vagyoni jogok fejében fizetett díjazásokra a tételes Eho egyáltalán nem vonatkozik. Nincs olyan, az egészségügyi hozzájárulást megalapozó törvényi tényállás, amely alá az említett díjak vonhatók lennének.

A jogalkotási fejlemény csupán annyi, hogy pillanatnyilag két különböző, azonos című törvénnyel találkozhat a jogalkalmazó. Az egyik, a korábbi, 1999. január 1-től már nincs hatályban, de az 1998. december 31. napján hatályos rendelkezések szerinti fizetési kötelezettséget még a hatályon kívül helyezett korábbi Ehotv. rendelkezéseinek megfelelően kell teljesíteni.⁵¹

A jogalkotói felelősség pedig véleményünk szerint abban áll, hogy a törvény nem rendelkezik a felhasználási szerződésen alapuló jogviszony hozzájárulás szempontjából figyelembe vehető időtartamáról. Az Ehotv. 6. §-ból nyilvánvaló, hogy a hozzájárulás valamiképpen a személyes munkavégzéshez kapcsolódik. Ezt bizonyítja a 6. § (2) és (3) bekezdése, amely felsorolja azokat a jogviszonyokat, amelyek megalapozhatják a kifizető Eho fizetési kötelezettségét. Különösen alátámasztja a személyes közreműködéssel fennálló logikai kapcsolatot a 6. § (3) bekezdés b) pont, amely csak személyes közreműködéssel járó tagsági viszony fennállása esetére írja elő a hozzájárulás fizetését.

A tételes Eho tényállások között szerepel a felhasználási szerződésen alapuló jogviszony is, ha a magánszemély ebből származó, Szja-előleg alapját képező jövedelme eléri vagy meghaladja a fentebb már részletesen említett, egy naptári napra számított 225 Ft-ot.⁵² A bökkenő csak az, hogy a felhasználási jogviszony alapján tipikusan a díj felhasználási jogok átengedése fejében jár, és a jogviszony több évig is fennáll, sőt bizonyos esetekben határozatlan időre szerzi meg a felhasználó a felhasználási jogot. Ez a határozatlan idő tulajdonképpen a szerzői művekre, illetve

előadásokra vonatkozó teljes védelmi idő, amely szerzői mű esetén a szerző életének tartama, és a halálát követő naptári év első napjától számított hetven év, előadás esetén pedig (leegyszerűsítve) az előadás tartása évének végétől számított 50 év.⁵³ Ez annyit jelent, hogy a felhasználónak („foglalkoztatónak”) a felhasználási jogviszony több éves fennállása alatt mindvégig figyelnie kellene arra, hogy a felhasználási jogok fejében kifizetett jogdíjak egy naptári napra számított átlaga elérje-e a napi 225 Ft-ot. (A műfelhasználás több területén igen gyakori a szerző bevételeiből való részesítése (royalty), illetve ismételt felhasználás esetén újabb díjak járnak.) Ez a figyelés már csak azért is lehetetlen, mert nem lehet tudni, hogy milyen időszak napjainak a számával kell elosztani a kifizetett díjat. Ha abból indulunk ki, hogy a felhasználási jogviszony fennállása a hozzájárulás fizetését megalapozó tényállás, akkor határozott ideig, pl. 8 évig fennálló jogviszony esetén legalább azt lehet állítani, hogy a képezendő hányados: jogdíj Szja-előlegalapot képező része/8 · 365 nap, előadás esetén pedig jogdíj Szja-előlegalapot képező része/50 · 365 nap. (Az időszakra eső szököveket nagyvonalúan figyelmen kívül hagyjuk.) Így is szinte biztos, hogy az egy napra eső díj szinte sohasem érné el a 225-Ft-ot. Még ezt a legalább a szabály logikáját követő számítást is összezavarja, hogy az összeghatár meghatározásához alapot jelentő minimálbérek összege évente változik.

Ha azonban a felhasználási jogot a felhasználó határozatlan időre szerezte meg, és a díj eredeti jogosult természetes személy szerzőnek jár, akkor az osztás nevező híján nem végezhető el, mert a szerző még él. Ha a díj örökösnek jár, a számítás elvégezhető, és a díjat azon időszak napjainak a számával kell elosztani, amely a felhasználási szerződés megkötésétől a szerző halálát követő hetven év lejártáig telik el. (Így a gyakorlatilag elképzelhető legkisebb nevező, a napok száma: $70 \cdot 365 + 1$, ha feltesszük azt az életszerűtlen esetet, hogy a szerző december 31-én felhasználási jogok átengedésére felhasználási szerződést kötött, a díjat felvette, majd még aznap meghalt.)

Még ha elvileg alkalmazni is kellene a tételes Eho szabályait a felhasználási jogok átengedése fejében fizetett, és az önálló szerzői jogdíjigényeken alapuló jogdíjak kifizetésére, a gyakorlatban erre elenyészően kevés esetben kerülne sor. Erre „biztosíték” az előzőekben részletezett számítás, valamint az, hogy a tételes Eho több, a hozzájárulás fizetését megalapozó jogviszony fennállása esetén is csak egy „foglalkoztatási” jogviszony alapján jár.⁵⁴

A jogalkotó minden bizonnyal nem kívánta a társadalombiztosítási járulékalapba nem tartozó jogdíjakat egyszerre kétféle Eho-val megterhelni. Az ellentmondást úgy lehetne feloldani, ha vagy törvénymódosítás, vagy legalább autentikus, az adóhatóságok számára kötelező iránymutatás kimondaná, hogy

- az Ehotv. 6 § (3) bekezdés c) pontjában meghatározott felhasználási szerződés alapján fennálló jogviszony esetén az Eho alapja megállapításakor a felhasználási szerződés szerinti személyes munkavégzés díjazását kell figyelembe venni.
- A felhasználási jogviszony tartama megállapításánál figyelembe vehető időtartam a felhasználási szerződés megkötésétől a mű elfogadásáig eltelt idő.
- Előadó (művész) esetén a felhasználási jogviszony figyelembe vehető időtartama a felhasználási szerződés megkötésétől (az előadásra történő felkérés elfogadásától) az előadás tartása napjáig áll fenn, azonban szerződésenként (előadásenként) legfeljebb 7 nap vehető figyelembe.

Egy ilyen iránymutatás — átvéve a Tbjtv megközelítését — koherenciát teremtene a személyes közreműködés biztosítási és szolidaritási elven alapuló, járulék jellegű közterheit előíró szabályok között.

VI. Befejezés

Reméljük, hogy a fenti gondolatok segíthetnek az alkotóknak, a szerzői műveket, előadásokat felhasználó, találmányi és licencia díjakat fizető szervezeteknek, hogy a sokszor túl bonyolult és ellentmondásoktól sem mentes, közterheket előíró szabályokat megfelelően és a jogszerűség keretei között a legelőnyösebben alkalmazhassák. Ha netán a jogalkotókhöz is eljutnak a csupán az alkalmazhatóság elősegítésére és a szellemi alkotások értékesítése sajátosságainak szakszerű érvényesítésére irányuló, és az adó, illetve járulékbevétel csökkenését egyáltalán nem eredményező javaslatok, a cikk hozzájárulhat a jogalkotás és az üzleti életben folytatott „jogalkalmazás” közelítéséhez.

JEGYZETEK:

- 1 Az alábbi cikk a Magyar Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Egyesület Szerzői Jogi Szakosztálya ülésén 1999. január 19-én elhangzott előadás némileg kibővített anyaga. A cikkben leírtak a szerző személyes véleményét tükrözik, azonban az ÁFA tekintetében a PM és az APEH állásfoglalásain, az egészségügyi hozzájárulás (a továbbiakban: Eho) vonatkozásában pedig az Országos Egészségbiztosítási Pénztár Jogi és Szakigazgatási Főosztálya vezetőjével folytatott szóbeli egyeztetésen alapulnak.
- 2 Teljesen egyetértünk ebben Molnár Péterrel (Egy törvénytörtés azonosítása, Népszabadság, 1999. február 1.), aki ezt több éves országgyűlési képviselői és törvényelőkészítői tapasztalata alapján állítja. A részletektől való általános, a mindennapi emberekre, az üzleti, a politikai élet és a sajtó képviselőire egyaránt jellemző viszolygás egészséges ösztönre vall, hiszen a részletekben — mint az köztudott — maga az ördög van elrejtve. Így aztán némi áttétellel könnyedén el lehet jutni ahhoz a következtetéshez, hogy a részletek elhessegetése tulajdonképpen a pokoltól való velünk született félelemmel azonosítható. Számos, ide nem tartozó forrás szerint ugyanis az ördög állandó lakóhelye, vagy legalábbis tartózkodási helye a pokol. A gondolatmenet tehát csak úgy zárható le, hogy pokolban a helye annak, akit a részletek érdekelnek.
- 2 Itt gondolhatunk elsősorban a találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995: XXXIII. tv.-nek a szolgálati és alkalmazotti találmányra vonatkozó szabályaira, valamint a használati mintaoltalomról szóló 1991: XXXVIII. tv.-nek az idevágó rendelkezéseire, és hasonlóképpen az ipari mintaoltalomról szóló 1978: XXVIII. tv.-nek, valamint a mikroelektronikai félvezető termékek topográfiájának oltalmáról szóló 1991: XXXIX. tv.-nek a személyes közreműködést egyáltalán nem tárgyaló, csupán a jogátruházásról, a hasznosítási szerződésről, valamint a szolgálati, illetve alkalmazotti találmány, minta, topográfia feltalálójának, illetve szerzőjének díjazásáról szóló szabályaira. Ebből világossá válik, hogy az iparjogvédelem területén tehát egyáltalán nem tipikus az alkotás létrehozására irányuló, önálló minőségben végzett személyes munkavégzés díjazása. E körben a már megalkotott, oltalom tárgyát képező találmány, minta, topográfia tekintetében átruházott jog fejében járó díjazás fordul csak elő jellemzően.
- 4 Az új Sztj hamarosan a Kormány elé kerülő tervezete, összhangban a szerzői jogi törvény felülvizsgálatáról szóló 1100/1997. (IX. 30.) Korm. határozatban foglalt elvekkel, kivételes esetekben lehetővé teszi a szerzői vagyoni jogok átruházását. Az új Sztj hatályba lépése esetén majd az e bekezdésbe foglalt állítást ki kell majd bővíteni azzal, hogy a szerzői vagyoni jogok átruházása, illetve törvényi átszállása esetében fizetendő díjak is az itt tárgyalt körbe tartoznak.
- 5 Faludi Gábor: A szerzői jog átruházhatósága a magyar szerzői jogban (Magyar Jog 1995/3., 146—156. o.), csak a teljesség kedvéért érdemel említést, hogy a szerzői joggal szomszédos, előadóművészeket, hangfelvétel-előállítókat, és rádió-televízió szervezeteket megillető vagyoni jogok törvényi tilalom híján átruházhatók. Ez még a magánszemély előadóművészek vagyoni jogaira is vonatkozik — az alább tárgyalandó, elidegeníthetetlen díjigényeket kivéve. Az ún. szomszédos jogokra vonatkozó közös szabályok között (Sztj 50/I — 50/K. §) nem találunk ugyanis utalást arra, hogy az előadóművészi jogokra alkalmazni kellene a szerzői jogátruházást tartalmilag megtiltó Sztj 13. §-t.
- 6 A többször, legutóbb az 1998:XC. tv.-nyel módosított 1992:LXXIV. tv. az általános forgalmi adóról. Ennek 4. §-a tárgyalja az adóalanyiság fogalmát
- 7 Az 1993/63. APEH iránymutatás
- 8 Az ÁFA-törvény 3. § és 8. § (2) bekezdés a) pontja
- 9 ÁFA-törvény 8 § (5) bekezdés
- 10 Sztj 50/C §: előadóművészi díjigény a kereskedelmi célból forgalomba hozott hangfelvételek sugárzása, és egyéb nyilvánosságához közvetítése esetén; Sztj 50/G. §: rádió- és televízióműsorok egyidejű

- továbbközvetítése esetén a szerzőket és az előadóművészeket megillető díj: Szjt 50/J. §; a művek magánérettel másolása fejében a szerzőknek, egyéb szerzői jogosultaknak, az előadóművészeknek és a hangfelvétel-előállítókknak járó díj: Szjt 46/A. §. és 54/A. §; a képző-és iparművészeti alkotóknak műveik kereskedelmi forgalomban történő értékesítése után járó díj, illetve járuléka.
- 11 ÁFA-törvény 5. § (1) bekezdés
 - 12 PM Forgalmiadó Főosztály. lkt.sz. 527/98. (egy szerzői jogutódl kérésére kibocsátott állásfoglalásról van szó) Több olvasás után sem lehet kihámozni a rendszeresség és az üzletszerűség közötti különbség lényegadó ismérveit.
 - 13 A szerzői és szomszédos jogok közös kezeléséről szóló 237/1997. (XII.18.) Korm. rendelettel módosított 146/1996.(IX.19.) Korm.r. (a továbbiakban: Kjkr.)1. § (3) bekezdés, 6., 8. §, különösen a (2) bekezdése, valamint 5/1997.(II.12.) Mkm.R. melléklet 7. ponthoz fűzött kitöltési útmutató 7.1. pontja
 - 14 Kjkr 6. és 8. §
 - 15 Kjkr 2. § (1) bekezdés
 - 16 Az 1989.II.tv.2. § (3) bekezdése alapján társadalmi szervezet elsődlegesen gazdasági-vállalkozási tevékenység végzése céljából nem hozható létre (BH1997/311, BH1995/730, BH1993/390.).
 - 17 ÁFA tv. 30. § (2) és (3) bekezdés
 - 18 Az örökösökre az FA mentességet az 1998. évi LXIV. törvény 5. § terjesztette ki nem utolsósorban a szerzői érdekképviselet körében lobbizó Artisjus kezdeményezésére.
 - 19 A tárgyi mentességről az ÁFA tv. 30. § (1) bekezdése, és 2. melléklete, az alanyi mentességről az ÁFA tv. 49. § szól.
 - 20 Az ÁFA tv. 43. § (1) bekezdése alapján az adóalany köteles az általa teljesített termékértékesítésről és szolgáltatásnyújtásról vagy számlát; vagy pedig készpénzzel vagy készpénz-helyettesítő eszközzel történő fizetés esetén pedig kérésre, egyszerűsített számlát kibocsátani.
 - 21 ÁFA tv. 44. § (3) bekezdés
 - 22 Az ÁFA tv. 13. § szerint mind a számla, mind az egyszerűsített számla kötelező tartalmi kelléke az adószám; 16. §: számla: az az adóigazgatási azonosításra alkalmas bizonylat, amely legalább a következő adatokat tartalmazza: a) a számla kibocsátójának neve, címe és adóigazgatási azonosító száma; 17. § egyszerűsített számla: az az adóigazgatási azonosításra alkalmas bizonylat, amely legalább a következő adatokat tartalmazza: b) a számla kibocsátójának neve, címe és adóigazgatási azonosító száma.
 - 23 Az adózás rendjéről szóló, többször módosított 1990:XC.I.tv. 11. § (1) bekezdés
 - 24 Az ún. 2., 1967. április 11-i EK ÁFA Irányelv F függeléke 2. pontja alapján a tagállamok fenntarthatják azt a gyakorlatukat, amely szerint mentesítik a szerzők, egyéb alkotók, előadóművészek, ügyvédek és egyéb szabadfoglalkozások művelői által nyújtott szolgáltatások nyújtását az ÁFA alól, amennyiben e szolgáltatások nem tartoznak az Irányelv B mellékletében felsorolt szolgáltatások közé. (A felsorolás kifejezetten gazdasági jellegű tevékenységeket, szolgáltatásokat nyújtását tartalmazza. Ennek alapján fenntartható a magánszemély alkotók ÁFA-mentessége).
 - 25 Az ENSZ 1948. december 10-én elfogadott Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának 27. cikke
 - 26 A személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII. törvény módosításáról rendelkező 1998. évi LXV. törvény 7. §. A rendelkezés indokolása szerint: „A piaccgazdaságban kibontakozó, rohamosan bővülő jogi-gazdasági formulák szükségessé teszik az adójogi következmények egyértelműsítése érdekében ezek megjelenését az adó jogszabályokban. A törvény megerősíti, hogy különböző jogok alapítása, átengedése ellenében kapott jövedelmek után az összevont adóalap részeként kell adózni. Külön is rendelkezik a törvény a különböző (vezetői-munkavállalói) érdekeltségi rendszerek keretében megszerzett jövedelmek adózásáról. Ez utóbbi esetben a törvény megerősíti azt, hogy a jövedelem akkor keletkezik, amikor a magánszemély az értékpapír szokásos piaci értékénél kedvezőbb áron történő jegyzési, vételi jogának gyakorlásával él.”
 - 27 A többször módosított 1995. évi CXVII. törvény (Szja-törvény) a személyi jövedelemadóról 116. § (1) bekezdés első mondat: Önálló tevékenység minden olyan tevékenység, amelynek eredményeként a magánszemély bevételhez jut, és amely e törvény szerint nem tartozik a nem önálló tevékenység körébe.
 - 28 Szja-törvény 39. § (2) Az összevont adóalap adóját csökkenti a szellemi tevékenységet folytató magánszemély e tevékenységből származó jövedelmének 25 százaléka, de legfeljebb 50 ezer forint.
 - 29 Szja-törvény 39. § (2) bekezdés, második mondat.
 - 30 Szja-törvény hivatkozott rendelkezéséhez fűzött indoklás, Kerszöv Complex CD Jogtár, Indokolások adatbázis
 - 31 1998/23. APEH iránymutatás, amelynek címe: A szellemi tevékenység megítélése a személyi jövedelemadó és a társadalombiztosítás összefüggésében (Szja tv. 39. §, Tbj tv. 5.) Az állásfoglalás kimondja: „A magánszemély jövedelmének adókötelezettségét az Szja-törvény, a tb-járlék alapját a Tbj-törvény határozza meg. Az Szja-törvény nem nevesíti a felhasználási szerződés alapján keletkezett jövedelmet és azon belül nem különbözteti meg a személyes munkavégzés és a vagyoni jog ellenértékét. A Tbj-törvényben alkalmazott különbségtétel nem hat ki sem a Szja. tv. 39. § (2) bekezdésében foglaltakra, sem általában az önálló tevékenységből (ahová a szellemi tevékenység is tartozik) származó jövedelem fogalmára és adózási szabályozásra. Mindezek alapján az Szja-köte-

- lezettség (és az adókedvezmény) szempontjából nincs jelentősége a felhasználási szerződésben rögzített elkülönítésnek. Ha a magánszemély eredeti jogosultként olyan önálló, de nem egyéni vállalkozói tevékenységből származó jövedelmet ér el, amelynek eredményeként szerzői jogi védelem alá tartozó alkotás jön létre, akkor az a tevékenység „szelleminek” minősül, a jövedelem pedig ebből származónak számít, akár, ha a szorosan vett tevékenység ellenértékeként nevesítve, akár, ha a megvalósult alkotáshoz fűződő vagyoni jogok ellenértékeként fizetik ki számára (PM Jövedelemadók főosztálya 868/1998. — APEH Adónevelés főosztálya Anf 29/1998.; AEE 1998/4.).
- 32 A használati minta oltalmáról szóló 1991:XXXVIII.tv., a mikroelektronikai félvezető termékek topográfiájának oltalmáról szóló 1991:XXXIX.tv., az ipari minták oltalmáról szóló 1978:28.tvr A megadott sorrend szerint a releváns rendelkezések a következők. Használati minta: 6. § A minta feltalálója az, aki a mintát megalkotta. 7. §. (1) A mintaoltalom a feltalálót vagy jogutódját illeti meg. ...9. §. A minta feltalálójának személyéhez fűződő jogaira, a mintaoltalmi igényre és a szolgáltatási mintára egyebekben a találmányok szabadalmi oltalmáról szóló törvénynek (a továbbiakban: szabadalmi törvény) és végrehajtási rendeletének a feltaláló személyéhez fűződő jogaira, a szabadalmi igényre és a szolgáltatási találmányra vonatkozó szabályait kell megfelelően alkalmazni. Félvezető topográfia: 2. § (1) A topográfia szerzője az, aki azt megalkotta.(2) Az oltalom a szerző vagy jogutódját illeti meg. 4. § (1) Ha a szerzőnek munkaviszonyból vagy más jogszabályból folyó kötelessége, hogy a topográfát megalkossa (szolgáltatási topográfia), az oltalom a munkáltatót vagy más jogviszony alapján jogosultat illeti meg. (2) A szolgáltatási topográfia szerzőjét díjazás illeti meg. 5. § A topográfia szerzőjének személyéhez fűződő jogaira, az oltalmi igényre, a szolgáltatási topográfiára egyebekben a találmányok szabadalmi oltalmáról szóló törvénynek (a továbbiakban: szabadalmi törvény) és végrehajtási rendeletének a feltaláló személyéhez fűződő jogaira, a szabadalmi igényre és a szolgáltatási találmányra vonatkozó szabályait kell megfelelően alkalmazni. Ipari minta: 2. § (1) A minta szerzője az, aki a mintát megalkotta. Amíg jogerős bírósági ítélet mást nem állapít meg, azt a személyt kell a minta szerzőjének tekinteni, aki a Magyar Szabadalmi Hivatalhoz benyújtott korábbi elsőbbségű bejelentésben szerzőként szerepel. (2) A minta szerzőjét megilleti az a jog, hogy a mintaoltalmi iratok őt e minőségében feltüntessék. 4. § (1) A mintaoltalom jogosultját a hasznosítás engedélyezése esetén licencia díj, átruházás esetén vételár, a szolgáltatási minta szerzőjét a minta értékesítése esetén díjazás illeti meg a gazdasági eredménnyel arányosan. A mintaoltalom jogosultját megillető licencia díj, vételár, továbbá a minta szerzőjének járó díjazás mértékére és egyéb feltételeire a hasznosítóval, a jogszerzővel, illetőleg a munkáltatóval kötött szerződés az irányadó.
- 33 A történeti fejlődés egyik csomópontjára I.: Faludi Gábor: Társadalombiztosítás és szerzői jog, Magyar Tudomány 1997/6.
- 34 A társadalombiztosítás ellátásaira és a magánnyugdíjra jogosultakról, valamint e szolgáltatások fedezetéről szóló 1997:LXXX.tv. (Tbjv.) 5. § (1) bekezdés g) pont, és a végrehajtásáról rendelkező, 195/1997.(XI.5.) Korm. rendelet (Tbjvr.) 3., és 4. §.
- 35 Tbjtv. 5. § (1) bekezdés g) pont utolsó fordulata
- 36 Tbjvr. 3. § (3) bekezdés
- 37 Tbjvr. 4. § (4) bekezdés. Álláspontunk szerint a biztosítási időszak ilyen meghatározása indokolatlan, és aránytalan. Nem számol azzal, hogy nem csak csekély felkészülést igénylő, a felkérés után rövid határidővel megtartandó szakmai előadásokra fizetnek díjakat. Az előadóművészeket gyakran egészen hosszú határidővel kéri fel előadások tartására, és a tényleges felkészülés, tehát a „érdemi biztosítási időtartam” is jóval hosszabb lehet, mint a 7 nap. Az persze más kérdés, hogy az előadó(művész) a legtöbb esetben amúgy is más jogcímen minősül biztosítottnak, tehát nem az előadó, „halmazott” biztosított minőségükben igényel társadalombiztosítási ellátást.
- 38 Tbjtv. 5. § (1) bekezdés g) pont
- 39 E cikknek nem témája, de komoly fenntartásokat ébresztenek a vizsgált díjazásokhoz kapcsolódó nyilvántartási szabályok. A díjat fizető ugyanis tb szempontból foglalkoztatónak, a díj címzettje pedig személyesen munkát végző „foglalkoztatottnak” minősül (Tbjvr 3. § (1) bekezdés). Ebből a kifutó olyan egyéni nyilvántartási kötelezettség járul (Tbjvr. 86. § (1) bekezdés, 87. § (1) bekezdés a) pont), amely gyakorlatilag megegyezik a munkavállalókkal kapcsolatos kötelezettségekkel. Ez azért életszerűtlen, mert a járulék szabályok hatálya alá eső, a mű, találmány, minta, topográfia elkészítésével, az előadás megtartásával kapcsolatos jogviszony tőléről sem tartós. Eseti, alkalmi jellegű. Ha ehhez azt is hozzátesszük, hogy a „foglalkoztató” magánszemély is lehet (pl. családi ház építészeti tervét, vagy valamely családi ünnepre előadást megrendelő személy), akkor különösképpen ellentmondásokkal terhesnek tűnik a jogi megoldás.
- 40 Tbjvr. 4. § (1) bekezdés, és (2) bekezdés első két mondata
- 41 A legplasztikusabban ezt az elvet a 35/1997.(VI.11.) AB határozat fejti ki az osztalékokra kivetni szándékozott járulék-szabály alkotmányossága kapcsán: „a tőke hozadékai nem hozható a társadalombiztosítással összefüggésbe”. Korábban az Alkotmánybíróság kifejtette álláspontját részben még a régi, 1975-ből származó társadalombiztosítási jogszabályokról. Később az ún. gazdasági stabilizációs törvény csomag (Bokros-csomag) járulékalap-bővítési megoldásait nyilvánította részben alkotmányellenesnek. A ma hatályos szabályozást megelőzően utóljára pedig a Bokros-csomagot „visszaautasító” alkotmánybírósági döntés nyomán született diszkriminatív, nem egyértelmű, a ki-veteleket a jogalkalmazó számára érthetetlen és ellentmondásos módon megfogalmazó szolgálati idő és nyugdíjbiztosítási járulék megállapító szabályt helyezte hatályon kívül a testület, és szabott

- határidőt 1997. december 13-ig alkotmányos szabály megalkotására. Így jutunk el a ma is hatályos járulékszabályokig.
- 42 Az 1998:XCII. tv.-nyel módosított 1998:LXVI. tv. (Ehotv.) 1—5. §.
- 43 Ehotv. 1. § (2) bekezdés.
- 44 A 37/1997. (VI. 11.) AB határozat még az Ehotv „jogelődjéről” megállapította, hogy az 1996. évi LXXXVIII. törvénnyel bevezetett egészségügyi hozzájárulás a társadalombiztosítási jogviszonyon kívül eső, olyan adó jellegű fizetési kötelezettség, amely nem érinti az egészségügyi szolgáltatások igénybevételére irányuló jogosultságot.
- 45 Ehotv. preambuluma
- 46 Ehotv. 2. § és 3. § a) pont.
- 47 Tbjvr.3. § utolsó mondat.
- 48 L. a 10. sz. jegyzetet
- 49 Ehotv. 6—9. §.
- 50 L. a 47. sz. jegyzetet
- 51 Ehotv 12. § (1) bekezdés
- 52 Ehotv 6. § (3) bekezdés c) és (6) bekezdés
- 53 Szjt 15. § és 50/K. § b) pont A határozatlan időtartamra példa lehet a zeneműkiadói jog, vagy az ipar formatervezési alkotásokra szereshető felhasználási jog, a határozott időtartamra pedig a legfeljebb 8 éves könyvkiadási jog.
- 54 Ehotv. 6. § (1) bekezdés első mondat, 7. § (2) és (3) bekezdés.

Polanyiana

A POLÁNYI MIHÁLY

SZABADELVŰ FILOZÓFIAI TÁRSASÁG FOLYÓIRATA

A TARTALOMJEGYZÉKBŐL:

ELŐSZÓ (<i>Gábor Éva</i>)	5
<i>Polányi Mihály írásainak magyar fordítása</i>	
A TISZTA TUDOMÁNY TÁRSADALMI ÜZENETE	7
(Fordította: <i>Beck András</i>)	
TUDOMÁNY ÉS VALÓSÁG	11
(Fordította: <i>Beck András</i>)	
TUDOMÁNY ÉS JÓLÉT	32
(Fordította: <i>Beck András</i>)	
A TUDOMÁNY FEJLŐDÉSE ÉS A TÁRSADALOM	47
(Fordította: <i>Beck András</i>)	
TUDOMÁNY: MEGFIGYELÉS ÉS HIT	60
(Fordította: <i>Beck András</i>)	
A TUDOMÁNYOS KUTATÁS SZABADSÁGÁNAK ALAPJAI	68
(Fordította: <i>N. Tóth Zsuzsa</i>)	
A TEST ÉS AZ ELME VISZONYA	82
(Fordította: <i>N. Tóth Zsuzsa</i>)	
TUDOMÁNY ÉS EMBER	97
(Fordította: <i>N. Tóth Zsuzsa</i>)	
GÉNIUSZ A TUDOMÁNYBAN	111
(Fordította: <i>Beck András</i>)	
PÁRBESZÉD: CARL ROGERS ÉS POLÁNYI MIHÁLY	125
(Fordította: <i>N. Tóth Zsuzsa</i>)	

1—2.

HETEDIK ÉVFOLYAM

1998